

Resultaten en kostprijs varkensproductie vergeleken

Tekst: Robert Hoste - econoom Varkensproductie, LEI Wageningen UR

Beeld: Twan Wiermans en Agrarfoto

Kostprijs en kengetallen staan centraal in dit themanummer. In een markt met krappe marges bepaalt de kostprijs het verdienmodel, zeker in Nederland. Want uit de Focus blijkt dat Nederland een hogere kostprijs kent dan andere landen in Europa. Gelukkig kenmerkt onze sector zich met een efficiënte productie waardoor we nog concurrerend zijn. Toch valt er altijd nog wat te verbeteren, zo blijkt uit de reportage van VOF Poels. Dankzij intensieve bedrijfsbegeleiding hebben ze financieel de zaken op orde om zich in alle rust op hun technische resultaten te focussen. Al vraagt Agrovision zich af of we ons niet te veel moeten richten op technische cijfers. In het bedrijfsportret roept directeur Karel Heijink op tot samenwerking om uiteindelijk meer economische kengetallen te ontwerpen.

THEMA

Natuurlijke omstandigheden, specifieke afzetmarkten, maatschappelijke druk, vak kennis, het zijn allemaal factoren die de ontwikkeling en kostprijs van de varkensproductie in een land beïnvloeden. Een internationale kostprijsvergelijking bevestigt dat Nederland één van de meeste efficiënte productielanden is, maar tegelijkertijd veel extra maatschappelijke kosten moet dragen.

Uit de cijfers van InterPIG blijkt dat de productiviteit van de zeugen jaarlijks stijgt met ruim 0,4 afgeleverd vleesvarken per jaar. De snelheid van deze stijging verschilt echter tussen landen. De landen met een hoog productieniveau lijken bovendien een snellere productiviteitsstijging te tonen dan de landen die een lage productiviteit hebben. Nederland en Denemarken hebben de hoogste zeugproductiviteit. Beide landen produceerden in 2011 gemiddeld 27 slachtvarkens per zeug. In de subtop zitten Frankrijk, Brazilië (deelstaat Mato Grosso), Duitsland, Ierland en België (24-25 slachtvarkens per zeug per jaar). Laagproducerende landen zijn Groot-Brittannië, Canada en Tsjechië.

De snelste stijging van zeugproductiviteit wordt gevonden in België, Denemarken, Nederland en Duitsland, met een jaarlijkse stijging van 0,55-0,6 afgeleverde vleesvarkens per zeug per jaar. In België bedroeg deze stijging jaarlijks 0,59, in Nederland 0,55 stuks. België en Duitsland zijn bezig met een inhaalslag. De Franse varkenssector is in zeugenproductiviteit achtergebleven, met een jaarlijkse toename van slechts 0,33 afgeleverde vleesvarkens per zeug per jaar.

Door deze verschillende snelheid van productiviteitsontwikkeling zijn de verschillen in zeugproductiviteit tussen landen groter geworden, van 4,0 (in 2002) tot 6,1 (2011) afgeleverd vleesvarken per zeug per jaar. Voor de achterblijvende landen, zoals Canada en Groot-Brittannië is dat een zorgelijke ontwikkeling; de Britse varkenshouderij heeft toch al moeite om de concurrentie bij te benen.

Nederland produceert goedkoopst

Bigproductie en vleesvarkensproductie zijn verschillende takken van sport. Voor vleesvarkenshouders spelen voerkosten een belangrij-

kere rol dan voor zeughouders. Ook is voor een hoge bigproductie meer vakmanschap en toewijding gevraagd dan bij vleesvarkens. In veel landen is de vleesvarkenshouderij een neventak naast bijvoorbeeld akkerbouw. Dat kan voordelen hebben door eigen grondstoffenteelt, maar ook nadelen doordat niet altijd evenveel aandacht beschikbaar is voor de dieren.

Sommige landen blinken uit in bigproductie, zoals Denemarken en Nederland, terwijl andere landen vooral goed zijn in vleesvarkenshouderij. Voor een goede vergelijking zijn de productiekosten omgerekend naar een big van 30 kg en in de vleesvarkensfase zijn de kosten berekend per kg gewichtstoename. Met 54-55 euro per 30 kg-big produceren Denemarken, Spanje en Nederland tegen de laagste kosten (afgezien van Groot-Brittannië met deels outdoor-productie), op de voet gevolgd door België en Ierland (allebei 57 euro). Duitsland daarentegen heeft een hoge kost-

prijs (64 euro per big), vanwege onder meer een combinatie van de factoren: gemiddelde productiviteit, dure huisvesting, hoge energie- en gezondheidskosten en dure opfokzeugen. Het gat in productiekosten tussen Duitsland enerzijds en Nederland en Denemarken anderzijds bedraagt 9-10 euro per big. Dit verklaart de toenemende biggenstroom vanuit beide landen naar Duitsland en de krimpende zeugenstapel bij onze oosterburen.

Uitschieter is Italië met zowel een hoge kostprijs per big als bijzonder hoge kosten in de vleesvarkensfase. Dit laatste komt door de ongunstige voerconversie en de dure huisvesting in het traject tot afleveren (160 kg levend). Dit hoge aflevergewicht hangt samen met de marktvaart (vooral zware hammen) en de houderij kan dus niet eenvoudig vergeleken worden met andere Europese landen. Groot-Brittannië heeft weliswaar betrekkelijk lage bigproductiekosten, wat veroorzaakt wordt doordat de zeughouderij voor 40 % outdoorproductie betreft, maar heeft in de vleesvarkensfase een hoge kostprijs. Dit laatste wordt veroorzaakt door een combinatie van lage productiviteit en hoge voerprijzen. De zwakke concurrentiepositie in Groot-Brittannië is ook te zien in de duidelijk afgenomen varkensstapel in het afgelopen decennium.

De hoge welzijnseisen in Zweden in combinatie met een matige productiviteit leiden tot achterstand in de kostprijscompetitie, vooral op het vlak van bigproductie. Eenzelfde achterblijvende concurrentiepositie is te zien in Tsjechië, waar de hoge biggenkostprijs heeft geleid tot een forse krimp in de zeugenstapel, terwijl de vleesvarkenshouderij beter bestand is tegen de Europese concurrentie.

Voerprijs

De voerprijs heeft een duidelijke invloed op de productiekosten, vooral in de vleesvarkenshouderij. De laagste voerprijzen (binnen de Europese landen) worden gerealiseerd in Denemarken en Tsjechië, gevolgd door Frankrijk, Oostenrijk en Zweden. Nederland, België, Duitsland en Italië vormen een middenmoter, terwijl Spanje, Ierland en Groot-Brittannië duidelijk hogere voerprijzen hebben. Dat laatste hangt samen met een gebrek aan eigen grondstoffenvoorziening en lastige aanvoerlogistiek. Denemarken heeft het voordeel van eigen grondstoffen die in de regio geteeld worden, zodat op aanvoertransport bespaard wordt. Naar schatting heeft de helft van de Deense varkenshouders daarnaast het voordeel van

het zelf mengen van grondstoffen tot een volledig voer, wat een voordeel oplevert van circa 11 euro per ton zelf gemengd voer.

De voerprijs in de Brazilië, Canada en VS ligt lager, enerzijds door een eenvoudiger samenstelling (vaak gebaseerd op maïs en soja) en anderzijds door lagere prijzen van deze grondstoffen. Het prijsverschil met de Euro-landen wordt echter sterk beïnvloed door de ontwikkeling van de wisselkoersen. De zwakkere US dollar heeft een positief effect op de (in euro's) berekende voerprijs, terwijl de Braziliaanse real betrekkelijk sterk is en dus leidt tot een relatief hoge berekende voerprijs. Groot-Brittannië, Ierland en Spanje hebben een duidelijk hogere voerprijs dan de andere Europese landen. Dat is te verklaren door hun importafhankelijkheid in combinatie met ongunstige aanvoerlogistiek.

De Nederlandse en Belgische varkenshouders telen in het algemeen geen eigen voergrondstoffen en een stijgende voerprijs betekent dus ook meteen stijgende uitgaven. Nederlandse veevoederbedrijven hanteren een inkoopstrategie met voorinkoop van grondstoffen tot wel een jaar voorafgaand aan levering; dat betekent een iets langzamer stijgende voerprijs dan in de omringende landen.

Voerconversie

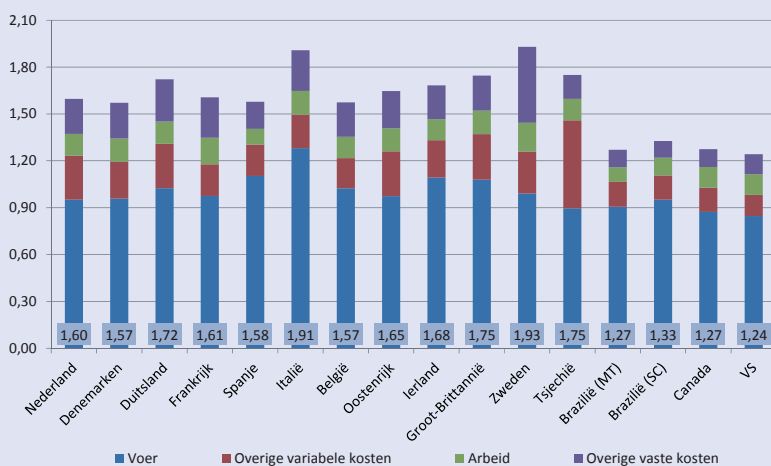
Voerkosten hangen echter ook samen met de hoeveelheid voer die varkens gebruiken. De voederconversie is niet eenvoudig vergelijkbaar tussen landen door verschillende gewichtstrajecten, nog afgezien van energie- en eiwitgehalten. Daarom is gekozen voor een vergelijking van de overall-voerconversie. Dat is het totale voerver-

bruik op een gecombineerd varkensbedrijf van de zeugen, biggen en vleesvarkens, gedeeld door het totale levende gewicht van de afgeleverde vleesvarkens. Dit kengetal omvat ook de productie- en voerefficiëntie van de zeugen en in de biggenopfok.

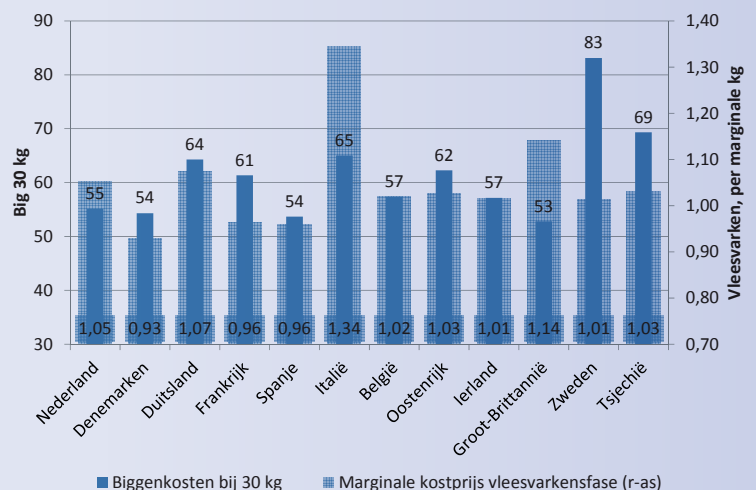
Nederland en Brazilië hebben de laagste overall-voerconversie van 2,7, wat onder andere samenhangt met een betrekkelijk hoge energiewaarde van het voer. In Nederland komt daarbij het groeiend aandeel niet-gecastreerde beren, wat positief is voor de voerefficiëntie. Veel andere landen hebben een overall-voerconversie rond 2,9. België ligt op 3,1, wat veroorzaakt wordt door het ad libitum-systeem dat tot het einde van de vleesvarkensperiode gebruikelijk is. Italië is echter de absolute uitschieter met een waarde van 3,6, als gevolg van het hoge slachtgewicht van de varkens (130 kg slachtgewicht). De Italiaanse varkenssector heeft hierdoor fors meer last van de gestegen voerprijzen dan andere landen. Daarbij komt trouwens ook dat de afzet van de merkproducten door de economische crisis moeilijker is geworden, waardoor de opbrengstprijzen in Italië onder druk staan.

Slachtgewicht

Het geslacht gewicht varieert sterk tussen de landen. Afgezien van Italië varieert dit tussen 80 en 96 kilogram. In Ierland, Groot-Brittannië, Denemarken en Spanje ligt dit traject op 80-82 kilogram. Frankrijk, België, Nederland en de VS slachten op circa 92 kg, terwijl Oostenrijk en Duitsland traditioneel zwaarder slachten op circa 95 à 96 kilogram geslacht gewicht. Een hoger geslacht gewicht betekent een voordeel doordat biggenkosten over meer kilogrammen verdeeld wordt; ook verderop in

Figuur 1: Productiekosten van varkens in verschillende landen in 2011, naar kostenfactor (€/kg warm slachtgewicht, exclusief btw), (bron: LEI/InterPIG). De productiekosten van varkens (biggenproductie + vleesvarkenshouderij) liggen in België enkele centen lager dan in Nederland. Vooral de lagere mestafzetkosten spelen hierbij een rol. Daarnaast is de huisvesting iets goedkoper per plaats, maar liggen de voerkosten hoger.

Figuur 2: Kostprijs per big (€ per big van 30 kg) en marginale kostprijs in de vleesvarkensfase (€/kg levend gewicht) in 2011 (bron: LEI/InterPIG).

de keten worden vaste kosten, zoals transport, slacht, inhoudingen verdund over meer kilo's. Dat verklaart ook het sterk gestegen slachtgewicht in bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Dat in Denemarken en het Verenigd Koninkrijk echter lichter geslacht wordt, heeft te maken met eisen die afnemers stellen aan maat en gewicht van producten, bijvoorbeeld bacon.

Stalinvestering

De investeringen in stallen verschillen sterk tussen landen. De Amerikaanse landen hebben investeringen rond 110-160 euro per vleesvarkensplaats. Voor een gesloten bedrijf is dat circa 2.000-3.000 euro per zeugenplaats inclusief bijbehorende biggen- en vleesvarkensplaatsen. In Europa heeft Spanje de laagste investering met 190 euro per vleesvarkensplaats. De gebouwen zijn daar duidelijk eenvoudiger gebouwd dan in bijvoorbeeld Duitsland. In Italië hebben de vleesvarkens een grotere ligoppervlakte vanwege het hoge aflevergewicht; ondanks dat is de investering per plaats vergelijkbaar met bijvoorbeeld Nederland vanwege eenvoudiger stallen. De dierplaatsen in Ierland en Groot-Brittannië zijn ook betrekkelijk goedkoop, wat in Groot-Brittannië komt doordat 40 % outdoorhouderij voor de zeugen is ingerekend (biggen en vleesvarkens worden hoofdzakelijk binnen gehuisvest). Investeringen in Zweden liggen hoog door een minimale leefoppervlakte van 1,0 m². Het Nederlandse niveau van 440 euro per plaats is betrekkelijk hoog vanwege de eis van 0,8 m² leefoppervlakte en de benodigde investeringen voor emissiebeperking. De investering per vleesvarkensplaats ligt in Denemarken op een gelijk niveau, ondanks dat de oppervlakte-eis op Europees niveau ligt (0,65 m²). Onder voorwaarden zijn subsidies mogelijk voor stallen in Duitsland, België en Oostenrijk; maar alleen bij nieuwbouw en onder voorwaarden van duurzaamheidsverbetering.

In Nederland, België, Denemarken en Frankrijk liggen de huisvestingskosten op 0,25 euro per kg slachtgewicht; in Duitsland liggen de kosten op 30 cent per kg, in Spanje op 17 cent en in de Amerikaanse landen op 10-13 cent per kg geslacht gewicht.

Arbeidskosten

De arbeidsinzet op varkensbedrijven (zie figuur 3; blauwe staven) verschilt sterk tussen landen en varieert van 6 á 7 uur per ton slachtgewicht in de Verenigde Staten, Nederland, Denemarken en Spanje tot circa 25 uur per ton in Tsjechië en Brazilië (Santa Catarina). Opvallend is echter dat de meeste landen vrijwel gelijke

Het ontbreken van eigen geteelde grondstoffen is een concurrentienadeel voor Nederland en België.

arbeidskosten hebben (groene lijn in de figuur 3) van circa 14 cent per kg slachtgewicht. De arbeidsinzet toont daarmee een duidelijk verband met de prijs van arbeid. Zo kost een arbeidsuur in Nederland, Denemarken en de VS rond 22 euro, terwijl arbeid in Tsjechië en Brazilië 4 á 6 euro per uur kost. Geconcludeerd kan worden dat hoge uurlonen gecompenseerd wordt door een efficiëntere inzet ervan. Uitzonderingen zijn Zweden, waar arbeid duur is, maar door de geringe bedrijfsomvang een hoge arbeidsinzet per geproduceerde ton slachtgewicht nodig is. Ook Spanje en Brazilië (vooral de deelstaat Mato Grosso) zijn een uitzondering door een combinatie van goedkope arbeid (vooral in Brazilië, bijna 6 euro per uur) en arbeidsefficiëntie door grootschalige bedrijven (Spanje).

Bang voor Amerika?

Is de lage kostprijs in Noord- en Zuid-Amerika een bedreiging voor de Europese producenten? Ja en nee. Landen komen elkaar tegen op de wereldmarkt, bijvoorbeeld bij afzet naar China of Rusland. Toch betreft dit maar een klein deel van de totale productie. De markten van varkensvlees zijn vooral continentaal

georiënteerd. Ongeveer 6 % van de totale wereldvarkensvleesproductie wordt tussen continenten verhandeld. De EU heeft een zelfvoorzieningsgraad van 110 % en is daarmee ook vooral op de eigen markt gericht. Biggen worden op kleinere schaal verhandeld, vooral binnen Noordwest-Europa (Denemarken en Nederland naar Duitsland en andere lidstaten) en tussen Canada en de VS. Een vergelijking van productiekosten is daarmee vooral van belang tussen concurrentlanden, zoals binnen Europa.

Mochten Amerikaanse landen naar Europa willen exporteren, dan zouden ze daarmee wel de Europese markt kunnen beïnvloeden. Hun productiekosten liggen lager en ze kunnen daarmee de Europese marktprijs onder druk zetten. Toch is er nog een zekere barrière om naar Europa te exporteren: veterinaire eisen (bijv. vrij van MKZ), I&R-eisen, verbod op gebruik van groeibevorderaars (ractopamine), invoerheffingen, transportkosten (naar de kust, zeetransport), bewaarduur (bevroren, maar dan niet meer verkoopbaar als vers vlees), snelheid van inspringen op wisselende vraag, productkwaliteit (vet). Ook koersschommelingen spelen

“De maatschappelijke kosten in Nederland bedragen 19 cent per kg slachtgewicht. Dit ligt duidelijk hoger dan in andere landen. Vooral milieukosten springen er in Nederland uit.”

Een vergelijking van productiekosten is vooral van belang tussen concurrentlanden, zoals binnen Europa.

“De markten van varkensvlees zijn vooral continentaal georiënteerd. Ongeveer 6 % van de totale wereldvarkensvleesproductie wordt tussen continenten verhandeld. De EU heeft een zelfvoorzieningsgraad van 110 % en is daarmee ook vooral op de eigen markt gericht.”

een rol. Een vleesinvasie vanuit Noord- of Zuid-Amerika zal daarom niet zo'n vaart lopen.

Maatschappelijke kosten

Binnen de EU zijn de spelregels voor varkenshouderij niet helemaal gelijk. Dit komt enerzijds door nationale aanvullende regels, die weer samen kunnen hangen met verschillen in regionale dierdichtheid of doordat burgers verschillend denken over dierenwelzijn. Anderzijds komt dat door doordat regels voor sommige landen of regio's een grotere impact kunnen hebben dan voor andere landen, zoals de nitraatrichtlijn (mestwetgeving) en Natura2000 (ammoniak), door de hogere concentratie van mensen, dieren en natuur.

Maatschappelijke eisen hebben betrekking op milieu, welzijn, volksgezondheid en ruimtelijke

ordering. Deze zijn voor Nederland, Duitsland, Denemarken, Frankrijk en Polen met elkaar vergeleken; België was helaas niet in de analyse betrokken. De kosten in Nederland bedragen 19 cent per kg slachtgewicht. Dit ligt duidelijk hoger dan in andere landen. Vooral milieukosten springen er in Nederland uit. Deze bestaan voor een belangrijk deel uit mestafzetkosten (circa 7 cent). In Duitsland, Denemarken en Frankrijk liggen deze op circa 2 cent per kg. In België liggen deze op circa 3 cent per kg.

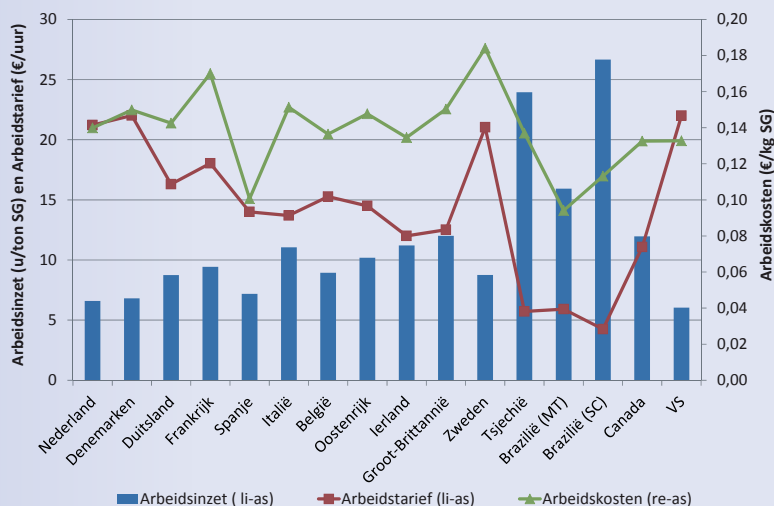
Ook kosten voor emissiebeperking van circa 3,5 cent per kilogram geslacht gewicht zijn in Nederland hoger dan in andere landen. Wel worden er sinds kort eisen gesteld aan emissiebeperking uit varkensstallen in de Duitse deelstaten Niedersachsen en Nordrhein-Westfalen. Tegenover de hoge kosten voor milieu-

bescherming in Nederland staan voordelen op het gebied van sectorstructuur, logistiek en nabijheid van kennis. Zowel nationaal als internationaal vindt de varkenshouderij in een steeds kleiner gebied plaats. Dit duidt erop dat de voordelen van concentratie nog steeds opwegen tegen de nadelen.

De oppervlakte-eis voor vleesvarkens leidt in Nederland en Duitsland bij nieuwbouw tot een kostenverhoging tot circa 1,5 cent per kilogram slachtgewicht. Er is geen rekening gehouden met de aanpassingskosten (desinvestering van bestaande inrichting en herinvestering). Het feit dat zeugen in Nederland vanaf dag 4 na inseminatie in de groep gehouden moeten worden, en het feit dat de zeugen die voor het eerst geïnsemineerd zijn ook dezelfde oppervlakte-eis hebben als de oudere zeugen, leidt tot een kostenverhoging van omgerekend 30 cent per big (= 0,3 cent per kg geslacht gewicht).

Bij kosten voor volksgezondheid is gerekend met een voerprijsnadeel door de Europese beperking in het gebruik van genetisch gemodificeerde grondstoffen en van diervoer. De kosten hiervan bedragen respectievelijk circa 1 cent en circa 2 cent per kilogram geslacht gewicht. Dit is binnen de EU gelijk, maar het effect kan wel iets verschillen door een gunstige of minder gunstige voerconversie.

Voor een eerlijke concurrentie is het belangrijk dat de meerkosten voor maatschappelijke eisen niet alleen op het bordje van de varkenshouder terecht komen. Daarmee kan de concurrentiekracht tussen landen verstoord worden. Wat dat betreft heeft de varkenssector in Groot-Brittannië en Zweden leergeld betaald. ←

Figuur 3: Arbeidsinzet (u/ton slachtgewicht) en -tarief (€/u) op de linker-as en arbeidskosten (€/kg SG; rechter-as) in verschillende landen in 2011 (bron: LEI/InterPIG).